

Examen mot alla odds

Tonåriga mammor uppmuntras inte att fortsätta skolan

Var tredje sydafrikansk tjej blir mamma innan 20 års ålder. Många tvingas hoppa av skolan för att ta hand om sitt barn, och trakasserier från lärare är vanliga.

– Som tonårsmamma ser man hur ens vänner går framåt i livet medan man själv står still, säger Nonthuthuzelo Tiso, 17 år och tvåbarnsmor. Men jag har drömmar för min framtid och återvände till skolan för att ta gymnasieexamen.

Två skrattande småpojkar fulla av bus kommer springande ut ur den lilla samlingsalen i Walmer township utanför Port Elizabeth där en stödgrupp för unga mammor träffas regelbundet. Inne i salen delar tjejerna sina historier med varandra.

De övriga i gruppen lyssnar uppmärksamt när Phumeza Ngcayisa berättar om hur hon fick sitt första barn som 17-åring, misslyckades med sin examen och hoppade av skolan för att ta hand om barnet på egen hand. Hon bor med sin mormor och syskon

FOTO: SARA JANSSON

i ett nybyggt pyttelitet tegelhus i området, efter att hennes mamma lämnade henne som liten flicka.

– Jag sa till mig själv att jag inte skulle göra samma sak mot mitt barn som min mamma gjort mot mig. Så jag har tagit hand om min son sedan dess.

– Det är tufft att få barn vid ung ålder, men samtidigt hjälper det en att stå upp för sina rättigheter, att vara ansvarsfull och respektera livet, säger Phumeza.

Inte frivillig sex

Tidiga graviditeter är vanliga i Sydafrika, och ofta bor tonårsflickorna kvar hemma och tar hand om

sitt barn på egen hand, utan stöd från pappan, med hjälp av ett barnbidrag på knappt 200 kronor i månaden. En studie från organisationen LoveLife visar att två av tre unga mammor inte önskat bli gravida och att det första samlaget var ett resultat av tvång eller övertalning för nära en av tre tonårsflickor.

Tufft att återvända

Ökad fattigdom och avhopp från skolan blir ofta resultatet av graviditeten. I Östra Kap-provinsen anger 34 procent av de flickor som hoppat av skolan att graviditet var orsaken. Flickorna har laglig rätt att stanna kvar i skolan, men i många fall blir de borttvingade av skolans styrelse, genom trakasserier och mobbing från lärare eller genom att föräldrarna övertalas att ta dem ur skolan.

De flesta tjejerna i stödgruppen har dock lyckats återvända och ta sin gymnasieexamen.

– Jag återvände till skolan året efter att jag fått mitt barn. Det var tufft och i början möttes jag av en massa frågor från lärare och elever. Men efter ett par månader var allt som vanligt igen. Jag gick ut gymnasiet och skrev examen med bra betyg, trots att jag då redan var gravid med mitt andra barn, berättar Phumeza.

Barnpassning är ett problem för många unga tjejer, och det kan vara svårt att återvända till skolan om ingen i hemmet kan ta hand om barnet under tiden.

– Våra mödrar kan säga saker som: du är

FOTO: SARA JANSSON

FOTO: SARA JANSSON

en mamma själv nu, så förvänta dig ingenting från mig. Om vi hade stöd från våra föräldrar så skulle allt vara lättare, säger Nonthuthuzelo Tiso.

Stödgruppen har organiserats av organisationen *Planned Parenthood Association of South Africa*, och provinschefen Vidah Mayana bekräftar det som är så uppenbart i gruppen.

– Jag undrar över de unga papporna. Var är dom? Ingen ens nämner dem, de tar oftast inget ansvar och utsätts inte för stigma. Det här hänger samman med jämställdhetsproblematiken i samhället, säger hon.

– Ofta vill inte föräldrar att deras barn ska umgås med tonårsmammorna, som om det vore smittsamt! I vissa kyrkor blir de unga mammorna till och med förbjudna att komma in. Varför ska vi straffa dessa unga flickor? Vi måste ändra på det! fortsätter Vidah.

Planerar för framtiden

Efter mötet besöker vi området där tjejerna i gruppen bor, några i skjul av plåt, andra i nybyggda små tegelhus tillsammans med sina familjer. Phumeza pekar ut en lönnkrog, shebeen, i ett blått litet plåtskjul varifrån kwaiatomusiken väller ut med hög volym ur knastriga högtalare. Hon berättar att hon brukade gå till sådana ställen som 15–16-åring, men att hon lärt av sina misstag.

– Jag träffade min första pojkvän här, och han lämnade mig när jag blev gravid. Det enda jag önskade var att han skulle få träffa

sin son, jag var inte ute efter hans pengar. Men jag såg honom aldrig mer.

Phumeza berättar att hon har ett bra förhållande med sin nuvarande pojkvän som är far till det yngsta barnet. Han hjälper henne och barnen ekonomiskt, vilket gör henne till ett undantag i gruppen. Hennes mormor ställer upp som barnvakt de två dagar per vecka när Phumeza arbetar som hembiträde hos en vit familj.

Pengarna sparar hon för att kunna fortsätta studera bokföring och ekonomi på distans, och förverkliga drömmen att bli affärskvinna. Liksom de flesta i gruppen har hon stora planer för framtiden.

– Pengarna som jag tjänar måste jag använda för att återvända till skolan. Tiden går och mina barn växer – vem ska ta hand om dem i framtiden om inte jag gör det?

ÅSA ERIKSSON

Efter att artikeln skrevs har Phumeza fått ett stipendium och studerar för ett certifikat i datakunskap och företagsekonomi i Port Elizabeth. Nonthuthuzelo har blivit rekryterad som pionjär eller "groundbreaker" för organisationen LoveLife och kommer att arbeta med information om sexualitet och hiv/aids bland ungdomar mot ett månadsstipendium.

FOTO: SARA JANSSON